

Saksfremlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Formannskapet		28.10.2021

Høring - forslag om endringer i sameloven (samelovens språkregler)

Kommunedirektørens innstilling

Tana kommunes høringsuttalelse om forslag til endringer i samelovens språkregler sammenfattes slik:

1. Tana kommune støtter forslaget om inndeling i kommunekategorier. Tana kommune understreker at en slik differensiering i kommunekategorier også må innebære at finansieringen av den enkelte kommunes satsing på samisk språk styrkes.
2. Tana kommune støtter forslaget om å gi Sametinget forskriftshjemmel for tospråklighetsmidler.
3. Tana kommune støtter ikke at rett til svar på samisk differensieres mellom kommunekategoriene.
4. Tana kommune støtter forslaget om at samisk og norsk skal være likestilte språk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner.
5. Tana kommune støtter ikke departementets forslag at offentlige organ i utviklingen av selvbetjeningsløsninger på samisk får en begrenset plikt til «de tilfeller det er teknisk mulig».
6. Tana kommune støtter departementets forslag knyttet til oversettelser til ulike samiske språk. Det offentlige organet velger selv dette ved at det tilpasses til det aktuelle språket der informasjonen gis.
7. Tana kommune støtter språkutvalgets forslag om at "Kommuner og fylkeskommuner i det samiske språkområdet skal utarbeide en overordnet plan for hvordan samelovens språkregler og tilhørende forskrifter skal oppfylles". Tana kommune er uenig i departementets innstilling om å fravike dette kravet.
8. Tana kommune støtter departementets forslag om å innføre en ny lovbestemmelse som presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organ, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.
9. Tana kommune støtter departementets forslag om å lovfeste at ansatte i offentlige organer skal ha rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk.

Saksopplysninger

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et forslag til endringer i samelovens språkregler på alminnelig høring med høringsfrist den 15.11.2021.

Fra kommunal- og moderniseringsdepartementets høringsbrev av 13.08.2021 hitsettes:

«Samisk språkutvalg leverte sin utredning NOU 2016: 18 Hjertespråket i oktober 2016. Språkutvalget foreslo lovendringer og tiltak på ulike departementers ansvarsområder. Som en del av oppfølgingen av rapporten, sender Kommunal- og moderniseringsdepartementet et forslag til endringer i samelovens språkregler på alminnelig høring.

Departementet ønsker å gjøre endringer i regelverket for å legge til rette for at flere kommuner blir med i forvaltningsområdet for samisk språk, og med det er med på å bevare og utvikle de samiske språkene.

Departementet foreslår en forvaltningsområdeordning med tre kommunekategorier; språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Ved å differensiere rettighetsnivået i de tre kommunekategoriene, legger forslaget til rette for et mer fleksibelt system som kan passe for flere kommuner. Videre kan innføringen av et samisk språkområde med tre kommunekategorier også legge til rette for differensiering av tiltak og virkemidler på andre områder enn hva som reguleres i sameloven.

Departementet foreslår også endringer og tilpasninger i loven for at reguleringen skal passe bedre med dagens organisering av offentlig forvaltning.

Høringsnotatet omhandler i hovedsak:

- Hvordan forvaltningsområdet for samisk språk skal organiseres (kapittel 2)
- Hvilken plikt det offentlige skal ha til å besvare henvendelser på samisk (kapittel 3)
- Offentlige organers plikt til å informere om retten til å benytte samisk (kapittel 4)
- Hvilke offentlige organ er ansvarlige for å oversette informasjon til samisk (kapittel 5)
- Likestilling av samisk språk i kommuneadministrasjonen (kapittel 6)
- Innføring av krav om kommunal- og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk (kapittel 7)
- Krav til samiskkompetansen ved rekruttering til offentlig organ (kapittel 8)
- Ansattes rett til utdanningspermisjon for etterutdanning i samiske språk (kapittel 9)»

Høringsnotatet finnes på følgende link: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-om-endringer-i-sameloven-samelovens-sprakregler/id2867499/?expand=horingsnotater>

Vurdering

Departementets forslag om kommunekategorier

Fra høring – NOU 2016:18 Hjertespråket

Når det gjelder forvaltningsområdet for samiske språk, så er Tana kommune enig med språkutvalget og departementet at dagens forvaltningsområde bør erstattes med en språkområdeordning der kommunene er delt inn i tre forskjellige kategorier; språkutviklingskommuner, (språkbevaringskommuner i hjertespråkrapport) språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Vi mener også det er riktig at Tana kommune regnes som en språkutviklingskommune. Å være en språkutviklingskommune innebærer at man har tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at det aktuelle samiske språket er et komplett og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. Det aktuelle samiske språket i kommunen skal være forvaltningsspråk.

Departementets forslag: Sametinget får hjemmel til å fastsette forskrift om tildeling av tospråklighetsmidler

Tana kommune støtter forslaget om å gi Sametinget forskriftshjemmel for tospråklighetsmidler. Tana kommune påpeker også at tospråklighetsmidlene må økes slik at de dekker de reelle behovene i kommunene. Tospråklighetsmidlene som Tana kommune tildeles i dag er på langt nær er nok til å dekke det reelle behovet.

Departementet skriver videre i pkt 2.4.3 om innlemmelse av nye kommuner i språkområdet: «Fordi det er ulikt nivå på forpliktelsene i de ulike kommunekategoriene, vil innplasseringen i kategorier kunne komme til å påvirke størrelsen på tospråklighetsmidlene kommunen mottar fra Sametinget. Dette vil det imidlertid være opp til Sametinget å bestemme.»

Tana kommune har lenge ment at tospråklighetsmidlene kommunene i forvaltningsområdet mottar ikke er tilstrekkelig for å styrke satsingen på samisk språk. En utvidelse av antall kommuner i forvaltningsområdet er positivt, men det må ikke få som konsekvens at finansieringen av dette svekkes. Dette er heller en synliggjøring av den reelle innsatsen for samisk språk, særlig i språkutviklingskommunene.

Tana kommune understreker derfor at en slik differensiering i kommunekategorier også må innebære at finansieringen av den enkelte kommunes satsing på samisk språk sikres.

Departementets forslags om rett til svar på samisk (kapittel 3).

Departementet foreslår her at rett til svar på samisk differensieres mellom kommunekategoriene.

Tana kommune og Tana samiske språksenter har i sin høringsuttale til NOU 2016:18 Hjertespråket fremhevet at Tana kommune skal regnes som en språkutviklingskommune

(tilsvarende språkbevaringskommune i NOUen). Dette innebærer at samisk anses som et komplett og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. I samme høringsuttalelse fastslås det likevel at samisk språk står merkbart svakere enn i Karasjok og Kautokeino, men at innbyggernes og særlig foreldres langvarige kamp og engasjement for et samisk undervisnings- og barnehagetilbud tilsier at kommunen skal regnes som en språkutviklingskommune. For Tana kommunes del innebærer det at retten til å få svar på samisk er ubestridt.

Dersom denne retten endres i andre kommunekategorier så frykter vi for at retten til å få svar på samisk utvannes. Statusen for samisk språk vil svekkes ved at kommuner som inngår i andre kategorier selv skal bestemme i hvilken grad de forpliktes til å ha samiskspråklige ansatte, enten som tolker eller ved at kompetanse i samisk vektlegges ved ansettelse. Satsingen på samisk språkkompetanse må vektlegges i flest mulig kommuner dersom man skal lykkes med å sikre at samisk i fremtiden skal være et samfunnsbærende språk også i dagens språkforvaltningsområde. Tana kommune støtter derfor ikke at rett til svar på samisk differensieres mellom kommunekategoriene.

Departementets forslag om likestilling av samisk med norsk i kommunal forvaltning

I punkt 6.4 i høringsdokumentet ber departementet om at kommuner i forvaltningsområdet særlig vurderer om likestilling av samisk med norsk i kommunal forvaltning er gjennomførbare for egen kommunes del, for eksempel forslagene som gjelder rett til skriftlig og muntlig svar på samisk og bruk av samisk i kommuneadministrasjonen.

Som departementet skriver uttalte Tana kommune allerede i 2017 at kommunen ønsker å bli en språkutviklingskommune, og at «samisk skal være forvaltningsspråk». Av kommunens samiske språkplan fremgår visjonen «Samisk språk skal være likestilt med norsk språk i vår kommune, slik at det er naturlig å kommunisere på samisk i offentlige sammenhenger.»

Pr i dag er samisk i bruk muntlig i de aller fleste avdelinger i kommunen, godt hjulpet av at kommunen har ansatt flere fra nabokommunen Utsjok som også behersker språket. Befolkningen kan derfor i mange tilfeller bli betjent muntlig på samisk, men det er ikke etablert et helhetlig system for å sikre at dette skjer. Samisk som skriftspråk er derimot mindre i bruk. Ved skriftlige henvendelser på samisk blir disse som regel oversatt til norsk og deretter saksbehandlet på norsk, for deretter å oversettes til samisk igjen. Noen ansatte behersker og bruker samisk seg imellom i skriftlig kommunikasjon, men lite i ordinær saksbehandling.

For at samisk språk i praksis skal bli likestilt med norsk i kommunen, kreves det at flere ansatte behersker samisk muntlig og skriftlig. Kommunen må rekruttere flere samiskspråklige for å klare dette. Ansatte som kun behersker samisk muntlig må også få opplæring i skriftspråket.

Dagens tospråklighetsmidler fra Sametinget er ikke i nærheten av å være nok for å dekke de reelle kostnadene for en språkutviklingskommune der norsk og samisk er likestilt.

Tana kommune har lenge påtatt seg et ansvar for å utvikle det samiske språket, særlig gjennom etablering og drift av en egen sameskole. Kommunen har også tatt initiativ til å etablere en felles grenseskole for Utsjok og Tana kommuner med samisk som felles språk. Dette er nødvendige tiltak for å sikre rekrutteringen for fremtidens språkbærere og viser med tydelighet Tana kommunes vilje til å styrke samisk språk.

Tana kommune støtter derfor forslaget om at samisk og norsk skal være likestilte språk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. Dette innebærer også at dagens tospråklighetsmidler må økes betydelig for å istandsette kommunene til å realisere denne visjonen. Vi mener det er gjennomførbart og realistisk, men ikke innenfor dagens rammer for kommunenes tospråklighetsmidler.

Departementets forslag om bruk av selvbetjeningsløsninger på samisk.

Det vises til avsnitt 5.4 i høringsdokumentet. Departementet foreslår å begrense plikten til å utvikle selvbetjeningsløsninger både på samisk og norsk, til de tilfeller hvor dette er teknisk mulig. Departementet ber særskilt om tilbakemelding på dette forslaget i høringen. Hvilke samiske språk skal det oversettes til? Etter departementets vurdering vil det ikke være god ressursbruk å krevne at offentlige organ skal oversette all informasjon til alle de tre samiske språkene. Departementet velger derfor å overlate til det enkelte offentlige organ, å selv vurdere hvilket samisk språk informasjonen skal oversettes til.

Utgangspunktet er at informasjon må oversettes til det aktuelle samiske språket i det området informasjonen gis. Informasjon som retter seg mot befolkningen i kommuner i sørsamisk og lulesamisk område må oversettes til henholdsvis sørsamisk og lulesamisk. Offentlige organ med et virkeområde som omfatter flere språkområder, må vurdere om informasjonen skal oversettes til et eller flere språk.

Tana kommune har forståelse for at tekniske utfordringer i enkelte statlige institusjoner vanskeliggjør arbeidet med å utvikle selvbetjeningsløsninger på samisk. Sammenliknet med de utfordringene kommunene i språkforvaltningsområdet står i til daglig, blir dette likevel som bagateller å regne. Siden flere departementer på en utmerket måte har klart å overvinne dette tekniske problemet kan vi ikke forstå hvorfor det legges opp til en begrenset plikt til «de tilfeller det er teknisk mulig».

Tana kommune støtter videre departementets forslag knyttet til oversettelser til ulike samiske språk.

Innføring av et plankrav

Departementet har valgt ikke å følge opp språkutvalgets forslag om å innføre et plankrav for kommuner og fylkeskommuner for hvordan samelovens språkregler skal oppfylles. Etter departementets vurdering er utvalgets forslag i realiteten en internkontrollbestemmelse. Det vil si en bestemmelse som sier noe om hvordan kommunene og fylkeskommunene skal oppfylle

sine kommuneplikter som følger av samelovens språkregler. Det følger allerede av lov om kommuner og fylkeskommuner § 25-1 at kommuner og fylkeskommuner skal ha internkontroll med administrasjonens virksomhet, for å sikre at lover og forskrifter følges.

Tana kommune har over tid utviklet en egen språkplan for hver valgperiode som skal fremme bruken av samisk i Deanu gielda - Tana kommune. Dette gjelder kommunen som arbeidsgiver og tjenesteyter, men også i dagliglivet for bedrifter, frivillige foreninger og enkeltpersoner i kommunen. Målet med planen er å styrke samisk språkutvikling, ved blant annet å satse på samiskspråklige tiltak for barn og unge, gi kommunens innbyggere tjenester på begge språk i alle sammenhenger, og arbeide for å heve det samiske språkets og samekulturens status.

Tana kommune støtter derfor språkutvalgets forslag om at "Kommuner og fylkeskommuner i det samiske språkområdet skal utarbeide en overordnet plan for hvordan samelovens språkregler og tilhørende forskrifter skal oppfylles". Dette vil synliggjøre ansvaret for samisk språk for hver ny valgperiode og være et hjelpemiddel for politikere og administrasjon i språkområdet.

Samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organ

Departementet foreslår å innføre en ny lovbestemmelse som presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organ, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.

Tana kommune støtter departementets forslag. Dette er en forutsetning for å kunne tilby kommunale tjenester på samisk.

Rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk

Departementet foreslår å lovfeste at ansatte i offentlige organer skal ha rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk. Det er en forutsetning for at organet har behov for samisk språkkunnskap. Organet selv må vurdere om det er behov for slik kompetanse.

Tana kommune støtter departementets forslag. I det langsiktige arbeidet med å øke språkkompetansen blant kommunens nåværende og fremtidige ansatte er det sentralt at det finnes tilgjengelige språkkurs og at det tilrettelegges for gjennomføring enten i arbeidstiden eller ved lønnet permisjon.